

УДК 130.31

Шевчик І. О.¹, Арсентьєва Г. О.²

¹ студ. гр. ГФ-327 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МОДУСИ БУТТЯ ЗА Е.ФРОММОМ

Що таке модус буття? Модус – це засіб існування або дія чого-небудь. Модус буття має в якості своїх передумов незалежність, свободу і наявність критичного розуму. Його основна характерна риса – це активність не в сенсі зовнішньої активності, зайнятості, а в сенсі внутрішньої активності, продуктивного використання своїх людських потенцій. Бути активним – значить дати проявитися своїм здібностям, таланту, всьому багатству людських дарувань, якими – хоча і в різному ступені – наділена кожна людина. Це означає оновлюватися, рости, виливатися, любити, вирватися зі стін свого ізольованого «я», відчувати глибокий інтерес, пристрасно прагнути до чого-небудь, віддавати. Однак жодне з цих переживань не може бути повністю виражено за допомогою слів. Слова лише вказують на якесь переживання, але самі не є цим переживанням.

У структурі володіння, за Е.Фроммом, правлять мертві слова, в структурі буття – живий невимовний досвід (а також, зрозуміло, мислення, живе і продуктивне). Щоб бути, треба відмовитися від егоцентризму і себелюбства, тобто звільнити свою душу від багатства і суєти. Багато людей використовують приватновласницькі милиці, але навіть не підозрюють, що можуть ходити на власних ногах. Буття, за Е.Фроммом, має на увазі здатність бути активним; пасивність виключає буття. Однак слова «активний» і «пасивний» належать до числа слів, які найчастіше неправильно розуміються. Активність відноситься тільки до поведінки, а не до особистості, яка стоїть за цією поведінкою. У сучасному розумінні активності не робиться відмінності між активністю і простою зайнятістю. Однак між цими двома поняттями існує фундаментальна відмінність, відповідне термінам «відчужений» і «невідчужений» стосовно до різних видів активності. У разі відчуженої активності я не відчуваю себе як діяльного суб'єкта своєї активності; скоріше я сприймаю результат своєї активності як щось таке, що знаходиться «поза мною», вище за мене, відокремлене від мене і протистоїть мені.

При відчуженій активності я, по суті, не дію, дія відбувається наді мною зовнішніми або внутрішніми силами. Я відокремився від результату своєї діяльності. Найкращим прикладом відчуженої активності в області психопатології є активність людей, які страждають нав'язливими станами. Настільки ж яскравим прикладом відчуженої активності може служити постгіпнотична поведінка. У разі невідчуженої активності я відчуваю себе як суб'єкта своєї діяльності. Невідчужена активність – це процес народження, створення чого-небудь і збереження зв'язку з тим, що я створюю. При цьому мається на увазі, що моя активність є проявом моїх потенцій, що я і моя діяльність єдині. Таку невідчужену активність Е. Фромм називає продуктивною активністю. Вона відноситься не до результату моєї активності, а до її якості.

Продуктивність – це орієнтація характеру, яка може бути властива всім людським істотам, якщо тільки вони не емоційно ущербні. Продуктивні особистості оживляють все, чого б вони не торкнулися. Вони реалізують свої власні здібності і вселяють життя в інших людей і в речі. І «активність», і «пасивність» можуть мати два абсолютно різних значення.

Відчужена активність в сенсі простої зайнятості фактично є «пасивністю» в сенсі продуктивності, тоді як пасивність, що розуміється як незайнятість, цілком може бути і невідчуженою активністю.

Причина того, що сьогодні все це важко зрозуміти, в тому, що активність найчастіше є відчуженою «пасивністю», в той час як продуктивна пасивність зустрічається вкрай рідко. Так, як, проте, на жаль, що в нашій цивілізації мирне життя, а, скоріше, війна і страждання мобілізують готовність людини жертвувати собою, а періоди миру сприяють головним чином розвитку егоїзму.

У людини екзистенціальної модальності не буває страху втратити щонебудь, в ній більше виражені почуття впевненості і надійності, складові її внутрішній стрижень. У бутті не одна людина, а мільйони людей можуть насолоджуватися однією і тією ж річчю – феномен розділеної радості.

Радість – це те, що ми відчуваємо в процесі наближення до мети стати самим собою. Тут ми цінуємо час, але не підкоряємося йому. І, тим не менш, ми найчастіше організуємо своє дозвілля так само, як і роботу, або повстаємо проти тиранії часу, віддаючись абсолютній лінії.

Однак неробство, якщо не брати до уваги справу непокору часу, – лише ілюзія свободи, насправді це всього лише умовне звільнення від в'язниці, ім'я якої – «час».

Єдина загроза моїй безпеці при установці на буття таїться в мені самому: це недостатньо сильна віра в життя і свої творчі можливості, тенденція до регресу; це притаманна мені лінь і готовність надати іншим право розпоряджатися моєю долею.